

Riigimetsa Majandamise Keskuse 2021. aasta looduskaitsetööde koondaruanne

Aruande vastutav koostaja: Küllike Kuusik

Seire alus: RMK juhatuse liikme 17.01.2019 käskkiri nr 1-5/5.

Aruande ulatus: ülevaade 2021 aastal lõpetatud looduskaitsealsetest töödest, olulisematest lõpetatud projekteerimistööst, poollooduslike koosluste rentimisest, RMK arengukava täitmisest, rahaliste vahendite kasutamisest ja järgmise aasta prioriteetidest.

Aasta jooksul lõpetatud looduskaitsealised tööd

Aastal jooksul teostati 527 erinevat looduskaitsealset tööd¹ 304 lähteülesande² alusel. Lähteülesandeid lõpetati 2021. aastal Põhja piirkonnas 117, Lääne piirkonnas 104 ja Lõuna piirkonnas 83. Lõpetatud lähteülesannete jaotumine maakonniti on toodud tabelis 1.

Tabel 1. Lähteülesannete arv maakondade lõikes.

Maakonnad	Lõpetatud lähteülesanded
Harju maakond	48
Hiiu maakond	10
Ida-Viru maakond	21
Jõgeva maakond	11
Järva maakond	10
Lääne maakond	21
Lääne-Viru maakond	21
Põlva maakond	11
Pärnu maakond	55
Rapla maakond	6
Saare maakond	34
Tartu maakond	23
Valga maakond	14
Viljandi maakond	15
Võru maakond	4
Kokku	304

Lähteülesannete alusel teostatud konkreetsete tööde paiknemine, lühikirjeldus, maht ja rahastusallikas on detailselt kirjeldatud aruande lisaks oleva andmetabeli ja kaardikihi kaudu

¹ Töö on konkreetne tegevus, nt raie, niitmine, prügi koristamine.

² Lähteülesanne on ühel objektil eesmärgi saavutamiseks kavandatud tööde kogum ja võib sisaldada mitut erinevat tööd.

(lisa 1 ja 2). Lähteülesannetest moodustasid 66% (202) kõige kõrgema looduskaitsealise prioriteetsusega tööd, 14% (44) keskmise prioriteetsusega ja 19% (58) madalama prioriteetsusega tööd. Erinevate töögruppide lõikes teostatud lähteülesannete arvust ja teostatud tööde mahust annab ülevaate tabel 2.

Tabel 2. Lähteülesannete arv ja teostatud tööde pindalad töögruppide lõikes.

Tööde grupp	Lähteülesannete arv	Tööala pindala ha
Koosluse hooldustöö	5	109
Koosluse taastamistöö	2	110
Koosluste taastamisprojektide koostamine	7	2582
Liigi elupaiga hooldustöö	32	59
Liigi elupaiga taastamistöö	5	3
Looduskaitsealise taristu hooldustöö	1	0
Looduskaitsealise taristu projekteerimine	14	6
Looduskaitsealise taristu rajamine	11	2
Maastiku hooldustöö	25	26
Ohtlike puude raie	42	23
Parkide hooldustöö	22	99
Poolloodusliku koosluse hooldustöö	6	22
Poolloodusliku koosluse taastamistöö	96	661
Probleemliigi tõrje	1	50
Prügi koristamise kulud	1	0,2
Sookoosluse hooldustöö	10	1612
Sookoosluse taastamistöö	15	4105
Veekogude taastamistöö	4	0,1
Üksikobjekti hooldustöö	5	0,2

304

Liigikaitsealised tööd

Liigikaitsealise eesmärgiga lähteülesanded moodustasid 2021. aasta töödest 12 % (35 lähteülesannet) ja hõlmasid ligikaudu 70 hektarit. Keskmise liigikaitsealise töö pindala oli väike, mediaanväärtusega 0,52 ha. Liigikaitsealuste tööde subjektiks oli kokku 20 haruldast ja ohustatud liiki.

Enim töid tehti traditsiooniliselt kaitsealuste taimeliikide ja kahepaiksete elupaikade seisundi parandamiseks. Suuremad hooldustööd toimusid Lääne-Virumaal Varangu käpaliste kasvukohas ja Pärnumaal Nehatu looduskaitsealal. Harivesiliku, kõre ja mudakonna kudemisveekogude seisundit parendati 8 alal ja erinevate taimeliikide kasvukohtade seisundit 20 erinevas kohas üle Eesti.

Elupaikade hooldus- ja taastamistööd

Elupaikade seisundi säilitamise ja parendamise eesmärgiga lähteülesanded moodustasid 44% (134) kõikidest lähteülesannetest. Elupaikade seisundi parendamiseks mõeldud lähteülesannetest moodustasid enamuse (76%) poollooduslike koosluste taastamis- ja hooldustööd. RMK arengukava eesmärgi täitmise hindamisel arvestatakse ainult hooldamata poollooduslike koosluste esmaseid taastamistöid, mis hõlmasid kokku 315 hektarit. Poollooduslikest elupaikadest taastati enam lamminiite, puiskarjamaid ja liigirikkaid madalsoid (vt. tabel 3).

Tabel 3. Hoolduskõlblikuks taastatud elupaigatüüpide pindala 2021 aastal (Keskkonnaregister 19.02.2022 seisuga).

Elupaigatüüp	Pindala ha
1630* Rannaniidud	2,9
6210 Kuivad niidud lubjarikkal mullal	2,4
6210* Kuivad niidud lubjarikkal mullal (olulised orhideede kasvualad)	6,4
6270* Liigirikkad niidud lubjavaesel mullal	4,3
6280* Lood (alvarid)	5,3
6410 Sinihelmikakooslused	7,6
6430 Niiskuslembesed kõrgrohustud	0,7
6450 Lamminiidud	70,0
6510 Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud	19,1
6530* Puisniidud	23,6
7230 Liigirikkad madalood	115,9
9070 Puiskarjamaad	49,6
Kokku	308

Erinevus taastatud alade pindala (315 ha) ja elupaikade pindala (308 ha) vahel tuleneb valdavalt andmebaaside ruumikujutiste ebatäpsest kattumisest. Suuremahulised poollooduslike koosluste tööd toimusid Tartumaal (163 ha) ja Saaremaal (59 ha).

Teise suurema taastatavate elupaikade grupi moodustavad sooelupaigad. RMK arengukava eesmärgi täitmise jälgimisel arvestame ainult uute taastatud sooelupaikadega ja varasematel aastatel tehtud tööobjektidel tehtud hooldustöid arvesse ei võeta. Sooelupaikade taastamistööd lõppesid 2021. aastal 13 objektil pindalaga 4105 hektarit (tabel 4). Suurimad taastamistööd lõppesid Pärnumaal Kikepera looduskaitsealal Saessaare rabas (1095 ha) ja Kauni rabas (584 ha). Lisaks lõppesid suuremahulised taastamistööd koostöös Tallinna Ülikooli Life projektiga „Põhja-Euroopa madaliku soode taastamine CO2 emissiooni vähendamiseks“, mille raames taastati Lääne- ja Harjumaa piiril asuval Suursoo-Leidissoo hoiualal Suursoo madalood (983 ha). Endistest turbakaevandusaladest lõpetati taastamistööd Valgamaal Priipalu rabas (28ha). Lõpule jõudsid ka koostööprojektid Riigi Kaitseinvesteeringute Keskuse ja AS-iga Enefit

Poweriga, mille käigus taastati vastavalt Kerretü raba Võrumaal (491 ha) ja Selisoo idaserv Ida-Virumaal (171 ha).

Aastal 2021 alustati sooelupaikade taastamisega Nigula rabas, Visja madalsoos, Ess-soos ja Übina allikasoos.

Tabel 4. Aastal 2021 taastatud sood.

Kaitseala	Objekti nimi	Pindala ha
Paraspõllu looduskaitseala	Paraspõllu madalsoo	63
Avaste looduskaitseala	Avaste soo	133
Kikepera looduskaitseala	Kauni raba	584
Paadrema looduskaitseala	Paadrema madalsoo	225
Kikepera looduskaitseala; Soomaa rahvuspark	Saessaare raba	1095
Suursoo-Leidissoo hoiuala	Suursoo	983
	Priipalu jääksoo	28
Alutaguse rahvuspark; Selisoo looduskaitseala	Selisoo idaserv	171
Keretü looduskaitseala	Kerretü raba	491
Jäärja hoiuala; Sookuninga looduskaitseala	Rongu raba	333
Kokku		4105

Infrastruktuuri tööd

Infrastruktuuriga seotud objektidest ehitati 2021. aastal kaks teed, kogupikkusega 1,15 km. Rekonstrueeriti viis objekti Alam-Pedja looduskaitsealal ja Kärevere looduskaitsealal. Uued teed ja rekonstrueeritud truubid võimaldavad paremini hooldada ca 246 hektarit luhaniite.

Muud tööd

Nõva looduskaitsealal lõpetati 109 hektaril tööd, mille eesmärk oli kunagi rajatud männi kultuurpuistute ruumilise struktuuri looduslähedasemaks muutmine.

Maastiku hooldus- ja taastamistöid viidi 2021. aastal läbi 26 hektaril. Suuremad objektid oli Raplamaal Varbola muinaslinnuse hooldustööd (5,7 ha) ja Lääne-Virumaal Neeruti järvede ja matkaradade ümbruse hooldustööd (5,6 ha) ja Harjumaal Kostivere urgete hooldustööd (5,2 ha). Enamasti on maastiku hooldus- ja taastamistööd seotud vaadete avatuna hoidmisega.

Parkide hooldus- ja taastamistööd toimusid kokku 16 pargis üle Eesti. Mahukaimad tegevused toimusid Harjumaal Keila-Joa mõisapargis, kus vastavalt ekspertarvamusele asendati metsistunud kontpuu põõsad teiste põõsaliikidega ja Tallinnas Pirital Brafmanni pargis, kus raiuti ohtlikud puud ja freesiti kannud. Teistes parkides toimus üldilme säilitamiseks rohustu hekseldamine ja võsaraie, likvideeriti külastajatele ohtlikuks muutunud üksikuid puid.

Iseseisvate objektidena viidi ohtlike puude likvideerimist läbi 26 objektil.

Projekteerimised

Sooelupaikade veerežiimi taastamistööde projektid valmisid 2021 aastal 5 märgala kohta kokku 1962 hektarilises mahus. Suurimateks aladeks, mille kohta projektid valmisid oli Puhatu soostik Ida-Virumaal ja Rongu raba Pärnumaal.

Looduskaitseosakonna tellimisel korraldab RMK metsaparandusosakond poollooduslike koosluste majandamiseks vajaliku infrastruktuuri projekteerimist. Aastal 2021 valmisid 12 taristuobjekti projektid, neist 8 teed (6,1 km) ja 4 silda. Sildadest Räksi ja Mulgi sild asuvad Soomaa rahvuspargis Viljandimaal, Hansu-Kalda sild Käntu-Kastja looduskaitsealal Läänemaal ja Allika sild Avaste looduskaitsealal Pärnumaal. Ehitustööd on planeeritud 2022 aastasse.

Poollooduslike koosluste rent

Poollooduslike koosluste hooldamiseks oli 31.12.2021 seisuga sõlmitud 429 füüsilise ja juriidilise isikuga maarendilepingud 25 868 hektari ulatuses. Võrreldes 2020. aastaga on pindala suurenenud 1355 hektarit.

2021. aastal lõpetasime maarendilepinguid kokku 411 hektaril. Tähtaegselt lõppesid lepingud 72 hektaril. Rentnike soovil lõpetasime lepinguid 333 hektaril, muudel põhjustel (rentniku surm, maakorralduslikud toimingud) lõpetasime lepinguid 48 hektaril. Rentnike poolset ettepanekul toimunud lepingute lõpetamise põhjused on varieeruvad aga enamasti seotud raskete majandamistingimustega. Mitmetel juhtudel on lepingud lõpetatud bürokraatlike tingimuste tõttu, näiteks on vaja lepingud vormistada teisele juriidilisele isikule, sest toetusi saavad taotleda vaid mittetulundusühingud, mitte aga äriühingud jne. Maahooldajatele kasutusse antud poollooduslike koosluste täpsemat jaotust elupaikade lõikes kirjeldab tabel 5.

Riigimaadel paikneb veel 9 075 hektarit poollooduslike kooslusi, mille kasutusse andmine on teoreetiliselt võimalik (vt tabel 5). Alates 2016. aastast saavad inimesed pöörduda läbi Maaameti rakenduse otse RMK poole ja anda teada, milliseid poollooduslike kooslusi nad tahavad kasutusse võtta. Kasutusse andmist piiravad hetkel järgmised asjaolud: vigased elupaigatüüpide andmed Keskkonnaregistris, mistõttu paljud alad, mida inimesed sooviksid kasutada pole tegelikkuses poollooduslikud kooslused, puuduvad ligipääsud aladele ja suurte raiete vajadus elupaikade taastamisel.

Tabel 5. Poollooduslike elupaigatüüpide jaotumine rendile antud maadel ja ülejäänud RMK maadel (21.02.2022 seisuga).

Elupaigatüüp	Renditud	Rentimata
	RMK maa	RMK maa
1630* Rannaniidud	5149	731
4030 Kuivad nõmmed	3	142
5130 Kadastikud	281	140
6210 Kuivad niidud lubjarikkal mullal	604	77
6210* Kuivad niidud lubjarikkal mullal	315	88
6270* Liigirikkad niidud lubjavaesel mullal	540	513
6280* Lood (alvarid)	2516	484
6410 Sinihelmikakooslused	598	320
6430 Niiskuslembesed kõrgrohustud	525	367
6450 Lamminiidud	9958	3037
6510 Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud	555	292
6530* Puisniidud	727	647
7230 Liigirikkad madalsood	1903	2092
9070 Puiskarjamaad	640	144
KOKKU	24314	9075

RMK arengukava täitmine

RMK arengukava eesmärk on taastada 2021 aasta lõpuks 16 500 hektarit elupaiku . Eesmärkide täitmisest aastate lõikes annab ülevaate tabel 6.

Tabel 6. Taastatud elupaikade summeeritud pindala elupaigatüübigrupi ja aastate kaupa.

Elupaigatüübi grupp	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Kokku
Koosluse taastamistöö ha	69	47	0	0	0	109	225
Poolloodusliku koosluse taastamistöö ha	1 007	388	505	554	522	315	3 291
Sookoosluse taastamistöö ha*	72	291	2 784	1 425	5 982	4105	14659
Kokku:	1 148	726	3 289	1 979	6504	4529	18 175

*eelnevate aastate numbrid on vähesel (ca 6 ha ulatuses) määral korrigeeritud tulenevalt soode taastamisobjektide pindala hilisemast täpsustumisest.

Järgmise aasta prioriteetidid

Järgmise aasta prioriteetidid tööde kavandamise osas on:

- poollooduslike koosluste majandamiseks rajatava infrastruktuuri kavandamine 59 objektil;
- vooluveekogude seisundi parandamiseks lõhejõgedel kuue paisutuse likvideerimise kavandamine;
- soode taastamisprojektide valmimine 10 objektil, kokku 3000 hektaril;

Järgmise aasta prioriteetidid tööde teostamise osas on:

- soode taastamistöde lõpetamine 1200 ha ja taastamistödega alustamine 3000 hektaril;
- poollooduslike koosluste taastamistöde teostamine 150 ha;
- Varangu paisuvare ja Kuustle-Veski paisuvare kui kalade rändetakistuse likvideerimistöde teostamine
- taristutöödest on plaanis 2022 aastal rekonstrueerida või ehitada Soomaaal Räksi sild, Väinamere hoiualal Jausa tee, Silma looduskaitsealal Võnnusaare teed, Hiiumaal Vahtrepa maastikukaitsealal Vohilau tee ja Struuga maastikukaitsealal Luha tee.